

Georg K uhlewind Alapítvány

Nyolcvan t dik hírlevél

Alapítványunk 85. hírlevelében Rudolf Steiner 1911 decemberében Hannoverben tartott második előadását olvashatják.

Fenyő Ervin

*

MÁSODIK ELŐADÁS
1911. december 28. Hannover

Fordította: Böszörményi László

Tegnap eljutottunk addig a lelki állapotig, amit odaadotts gnak neveztünk, és ami egyelőre a legmagasabb lelki állapotnak tűnik, amit el kell  rn nk akkor, ha azt akarjuk, hogy a gondolkodás, az, amit közönségesen megismerésnek nevezünk, belépjen a valóságba, hogy a valósággal, az igazi valósággal kapcsolatba kerüljön. Más szavakkal: olyan gondolkod ss  v lj k, ami fölemelkedett azokhoz a lelki állapotokhoz, amiket  gy  r nk el, hogy először megtanuljuk a csodálkozást, azután azt, amit a világ valóságának sz l  áhítatnak nevezünk, majd a bölcsességgel áthatott összhangot a világ jelenségeivel. Egy olyan gondolkodás, amelyik nem tudna fölemelkedni m g abba a régióba is, amit odaadotts gnak hívtunk, szintén nem jutna el a valósághoz. Nos, ezt az odaadottságot csak  gy lehet elérni, ha nagyon határozottan újra és újra tudatosítjuk magunkban a puszta gondolkodás alkalmatlanságát, és ezen kívül igyekszünk egyre intenz v bb  tenni azt a hangulatot, ami folyamatosan ezt mondja nekünk: ne azt várd el a gondolkod sodt l, hogy megismered általa az igazat, hanem azt, hogy nevel téged. Ez rendkívül fontos, hogy kialakítsuk magunkban ezt a hangulatot, hogy a gondolkodásunk nevel benn ket. Ha gyakorlatilag megvalósítjuk ezt az alapvető hozzáállást, akkor bizonyos dolgokból egészen másképp j v nk ki, mint ahogy közönségesen hinn nk.

Szívesen elhiszem, hogy nem sokan foglalkoztak *Kant*tal, a filozófussal. Ez nem is szükséges. Itt elég annyit elmondani, hogy Kant legjelentősebb,  tt r  irásában, *A tiszta  sz kritikájában*, újra és újra megtalálhatjuk a bizonyítást egyrészét valami *mellett*, m sr sz t ugyanaz *ellen*. Vegyünk például egy mondatot: A világ valamikor elkezdődött, és akkor Kant a lap másik oldalára helyezi, mondjuk a mondatot: A világ  r kt l fogva létezik.  s akkor bizonyítékokat hoz fel mindkét mondat mellett, amelyek nyilvánvalóan pontosan egymás ellenkezőjét állítják. Vagyis ugyan gy bebizonyítja, hogy a világ valamikor elkezdődött, ahogy aztán azt, hogy nem kezdődött el. Kant antin mi knak nevezi ezeket, és ezzel akarja megmutatni az emberi megismerési képesség korl ta t, azt, hogy az ember szükségszerűen ilyen ellentmondó bizonyításokra jut. Amíg az embernek az a véleménye, hogy a gondolkodás vagy a fogalmak feldolgozása vagy, mondjuk  gy, a tapasztalatok gondolkodó feldolgozása az igazsághoz, vagyis valamilyen objektív valósággal való megegyezéshez vezet, addig valóban igencsak rossz dolog, ha megmutatják, hogy be lehet bizonyítani valamit és az ellenkezőjét is. Akkor hogy jussunk el bizonyítékokon keresztül a valósághoz? De ha r nevelt k magunkat arra, hogy a gondolkodás, éppen a döntő kérdésekben, semmit sem d nthes a valóságról, ha az ember valóban intenzíven arra

nevelte magát, hogy a gondolkodást a bölcsebbé válás eszközének tekintse, hogy arra használja, hogy kezébe vegye önnevelését a bölcsesség felé, akkor nem zavaró, ha egyszer az egyiket, máskor a másikat lehet bebizonyítani. Mert hamar észrevesszük, hogy éppen azért, mert a fogalmak feldolgozásának tulajdonképpen semmi köze a valósághoz, éppen azért tudunk teljesen szabadon dolgozni a fogalmak és ideák világában, és ezért tudjuk nevelni önmagunkat. Ha folyton korrigálna bennünket a valóság, akkor nem találhatnánk a fogalmak feldolgozásában szabad nevelési eszközt. Gondoljuk meg jól, hogy csak azért találhatunk a fogalmak feldolgozásában szabad önnevelési eszközt, mert közben soha nem zavar a valóság.

Mit jelent, hogy nem zavar? Milyen lenne egy ilyen zavarás, a valóság zavarása a fogalmak szabad feldolgozásában? Egy ilyen zavarást valamelyest úgy tudunk elképzelni, ha egyelőre pusztán hipotetikusán – később látjuk majd, hogy ennek nem kell hipotetikusnak maradnia – szembeállítjuk emberi gondolkodásunkat az isteni gondolkodással. Akkor ezt mondhatjuk: az isteni gondolkodás, amiről aligha alkothatunk olyan fogalmat, hogy neki sincs köze a valósághoz, hanem – egyelőre hipotetikusán tételezzük fel – csak olyan fogalmat alkothatunk róla, hogy nagyon is beavatkozik a valóságba. Ebből azonban nem kevesebb következik, mint az, hogy ha az ember hibát követ el gondolkodásában, akkor az hiba ugyan, de nem nagy baj, mert csak hiba, mondhatni, logikai hiba. És aztán, ha később rájövünk, hogy tévedtünk, akkor kijavíthatjuk tévedésünket, és ezzel tettünk valamit az önmegismerés érdekében, bölcsebbé tettük magunkat. De ha az isteni gondolkodás helyesen gondolkodik, akkor történik valami, és ha hibásan gondolkodik, akkor elpusztít, megsemmisít valamit. Ha tehát isteni gondolkodásunk lenne, akkor minden téves gondolat megsemmisítő folyamatokat indítana be, először az aszt-ráltestünkben, azután az étertestünkben, és onnan kiindulva azután a fizikai testünkben. Egy téves gondolat következménye az lenne – ha hatásos isteni gondolkodásunk lenne, ha gondolkodásunknak tényleg köze lenne a valósághoz –, hogy beindítanánk vele valamit bensőnkben, egy fajta kisebb kiszáradási folyamatot valamelyik testrészünkben, egy elcsontosodási folyamatot. Na, akkor nem sok hibát engedhetnénk meg magunknak, mert akkor az ember minden hibával egyre jobban kiszáradna a testét, úgy, hogy teljesen szétesne, nagyon hamar elhasználnánk, ha gondolkodásunk minden hibája valósággá válna. Valóban, csak azért tudunk megmaradni a valóságban, mert gondolkodásunk nem avatkozik bele, meg vagyunk kímélve attól, hogy gondolkodásunk beleavatkozzon a valóságba. Ezért aztán hibát hibára halmozhatunk gondolkodásunkban: ha később kijavítjuk őket, akkor tettünk valamit az önnevelésben, bölcsebbek lettünk, de hibáinknak nem volt pusztító hatása. Ha egyre jobban áthat bennünket egy ilyen gondolat morális ereje, akkor végül odajutunk, hogy nem is használjuk a gondolkodást az élet döntő pillanataiban arra, hogy megtudjunk valamit a külső dolgokról.

Ez különösen hangzik, és elsőre úgy tűnik, hogy lehetetlen megvalósítani. Teljesen valóban nem is lehet megvalósítani, de bizonyos értelemben mégis. Már csak olyanok vagyunk mi emberek, hogy teljesen nem tudunk leszokni arról, hogy megítéljük a dolgokat: az életben ítélnünk kell – még látni fogjuk ezekben az előadásokban, hogy miért –, a gyakorlati életben sok mindent meg kell tennünk, ami tulajdonképpen nem hatol le a valóság mélységeibe. Kell tehát ítélnünk, de bölcs önnevelésben törekednünk kell arra, hogy mindig óvatosak legyünk abban, hogy ítéleteink megfelelnek-e az igazságnak. Szüntelenül fáradoznunk kell azon, hogy felülvizsgáljuk önmagunkat, és világossá tegyük magunknak: amikor éleselméjűségünkre támaszkodunk, mindig bizonytalanságban maradunk, mindig tévedhetünk. Ez keményen érinti azokat, akik nagy önbizalommal élik életüket, akik azt hiszik, hogy egy lépést se lehet tenni anélkül, hogy ne azt tekintsék mérvadónak, amit ítéletként aggatnak bármely eseményre. Figyeljük meg, hogy sok embernek nem az-e a legfontosabb az életben, hogy ha bármi történik, azt mondják: én azonban ezt hiszem, vagy én azonban azt hiszem⁵, vagy azt, hogy: ez tetszik

⁵ Vagy, ahogy Karinthy írta *Az emberke tragédiájában*: „Egyik hiszi eztet aztat, másik hiszi aztat eztet.”

nekem, ez nem tetszik nekem. De az ilyen dolgokról le kell szokni, ha nem akarunk önbizalom túltengésben szenvedni, és ha lelki életünkkel közelebb akarunk kerülni a valósághoz. Tehát olyan lelki hozzáállásra kell törekednünk, amit úgy lehetne jellemezni: igen, élnem kell, ezért kénytelen vagyok ítélezni, amit meg is teszek, amennyiben a hétköznapi élet megkívánja, de nem teszem, ha az igazságot akarom megismerni. Amennyiben az igazságot akarom megismerni mindig gondos önvizsgálatot kell tartanom, és minden ítéletemre bizonyos kétkedéssel kell tekintenem.

De ha nem ítélezünk, akkor hogy jussunk egyáltalán valamilyen gondolatra az igazságról? Nos, ezt tegnap érintettük már valamelyest: hagynunk kell, hogy a dolgok beszéljenek, egyre passzívabban kell viszonyulnunk a dolgokhoz, és hagyni kell, hogy kimondhassák titkaikat. Sok mindent el lehetne kerülni, ha az emberek nem ítéleznének, hanem hagynák, hogy a dolgok kimondják titkaikat. *Goethe*-től csodálatosan lehet tanulni ezt a gesztust, hogy hagyjuk, hogy a dolgok kimondják titkaikat. Goethe, éppen akkor, amikor az igazság után kutat, megtiltja magának az ítélezést és azt akarja, hogy a dolgok mondják ki titkaikat. Tegyük fel, az egyik ember ítéletet hoz, a másik hagyja, hogy a dolgok kimondják titkaikat. Ezt jól szemléltethetjük egy példával: az egyik, aki ítél, mondjuk, lát egy farkast, és azután leírja ezt a farkast. Látja, hogy vannak még állatok, akik úgy néznek ki, mint egy farkas, és így eljut a farkas általános fogalmához. És így a következő ítéletre juthat: a valóságban csak egyes farkasok léteznek. A farkas általános fogalmát én alkotom szellememben, de a farkas, mint olyan, nem létezik; a világban csak egyes farkasok léteznek. – Az ilyen ember hamar arra a következtetésre jut, hogy csak egyedi dolgok vannak, az általános fogalom, az idea, a farkas általános képe, nem valóság. Ez jó példa lenne a pusztán ítélező emberre, aki ilyen képzeteket alkot. De hogyan gondolkodik a farkasnak a minden farkasban meglévő, minden farkasra jellemző láthatatlan mivoltáról egy olyan ember, aki engedi beszélni a valóságot? Nos, valami olyasmit mondana: rakjunk össze egy bárányt egy farkassal, vagy egy bizonyos számú bárányt egy farkassal. Nem akarok ítélezni, csak azt akarom, hogy a tények beszéljenek. Nos, emberünk előtt a következő igen szemléletes tény játszódik le: a farkas felfalja a bárányokat. Ez elég szemléletes. Ekkor emberünk azt mondaná: az, ami eddig, mint bárány ugrált előttem, benne van a farkasban, eltűnt benne.

De nagyon különös, hogy éppen a dolgok ilyen szemlélete mutatja, hogy mennyire valóságos a farkas milyensége. Mert a külsődleges megítélés arra a következtetésre juthatna: ha egy farkast elzárunk a külvilágtól, úgyhogy csak bárányokkal táplálkozhat, akkor az anyagcsere folyamatok következményeképpen egyre több bárány-anyagnak kellene lennie benne. De valójában soha nem lesz belőle bárány, hanem megmarad farkasnak. Ez nagyon szemléletesen mutatja, hogy „farkas” nemcsak egy nem-valóságos fogalom, amivel a pusztán anyagit leírjuk. Ha tanítani engedjük magunkat a tények világától, akkor azt látjuk, hogy azon kívül, amit mint anyagi valóságot látunk a farkasban, a farkas, az anyagiságon túl is valami valóságos, tehát teljesen valóságos az, amit nem látunk. Mert éppen a nem-anyagi rész az, amiért a farkas farkas marad, akármennyi bárányt fal is fel. A bárányokból csak az anyagi rész ment át a farkasba.

Nehéz világossá tenni, hogy mi a különbség a között, hogy ítélezünk vagy hagyjuk, hogy a valóság tanítson. De ha megértettük, és utána meghagyjuk az ítélezést a gyakorlati élet céljaira, és a dolgoktól való tanulást a valóság megközelítésére, akkor lassan eljutunk ahhoz a hangulathoz, amit odaadottságnak nevezünk. Az odaadottság olyan lelki hozzáállás, amiben nem magunkból kiindulva akarjuk kikutatni a valóságot, hanem abból a kinyilatkoztatásból várjuk el az igazságot, ami a dolgokból árad. Az ilyen hozzáállás várni tud, amíg megéri arra, hogy befogadja ezt vagy azt a kinyilatkoztatást. Az ítélet minden szinten igazságra akar jutni. Az odaadottság nem azon dolgozik, hogy kikényszerítse ezt vagy azt az igazságot, hanem önmagán dolgozik, az önnevelésen, és nyugodtan kivárja, amíg az érettség bizonyos szintjén a dolgok

kinyilatkoztatásából beleárad és teljesen átjárja az igazság. Dolgozni türelemmel, lépésről lépésre haladni a bölcs önnevelésben – ez az odaadottság hangulata.

Nos, következésként vegyük szemügyre az odaadottság gyümölcseit. Mit érünk el azzal, ha gondolkodásunkkal eljutunk a csodálkozástól az áhítaton és a bölcsességgel áthatott összhangon keresztül az odaadottság lelki állapotáig? Mit érünk el ezzel, ha szemléljük a növényvilágot, a maga zöld színében, a virágok váltakozó színeiben és így tovább, ha szemléljük az eget a maga kékségében, a csillagokat aranyló fényükben, engedjük őket megnyilatkozni, anélkül, hogy belsőkben ítéletet hoznánk? Ha mindezt az odaadottságban szemléljük, akkor minden egészen mássá válik, mint ami addig volt az észleleti világban, akkor úgy nyilatkozik meg számunkra az észleleti világ, mint valami, amire nincs más szó, mint olyan, ami magából a lelki életből való. Minden dolog kinyilatkoztatja magát, és azt mondanám, az észleleti világ úgy, ahogy ez a vonal mutatja (a-b, ld. az ábrát a szöveg után). Tegyük fel, hogy itt (c) állunk az észleleti világ előtt, ránézünk az észleleti világra, ami mint egy fátyol tárul elénk. Tehát ez az, amit az (a-b) vonal ábrázolni akar, a hangok világa, ahogy a fülünkre hat, a színek és formák világa, ahogy a szemünkre hat, a szagok és ízek világa, amik egyéb érzékszerveinkre hatnak, keménység és lágyság stb. szóval mindezt ez a vonal jellemzi. Ez a vonal az érzékek világa. A hétköznapi életben, ahogy benne állunk ebben az észleleti világban, ítélőképességünket használjuk. És hogy jönnek létre a külsődleges tudományok? Úgy, hogy ezzel az észleleti világgal foglalkoznak, azt kutatják különböző módszerekkel, hogy milyen törvények érvényesek ebben az észleleti világban. Eddigi fejtegetéseinkből láttuk, hogy így nem jutunk el a valóság világához, mert az ítélkezés nem megfelelő vezető. Csak akkor tud eljutni hozzánk a valóság, ha a gondolkodás nevelésében eljutunk a csodálkozástól, áhítattól és így tovább az odaadottsáig. Akkor megváltozik az észleleti világ, valami teljesen új lesz belőle. Fontos, hogy eljussunk ehhez az újhoz, ha egyáltalán meg akarjuk ismerni az érzékek világát.

Tegyük fel, hogy valaki, aki magas szinten kialakította ezt az érzést, az odaadottság lelki hozzáállását, eljut, mondjuk egy friss zöldben pompázó mezőhöz. Ez először általános, friss zöldként mutatkozik meg, mert az egyes növényi színek nem válnak ki az általános zöldből. Az ilyen ember, aki valóban magas szinten kifejlesztette magában az odaadottságot, nem érezhet mást, miközben szemléli ezt a mezőt, mint egy fajta egyensúlyt – de belsőleg átélt egyensúlyt, olyant, mint amit a víz halk, harmonikus, egyenletes csobogása idéz elő. Nem is tehet másként, mint, hogy ezt a képet varázsolja lelke elé. És hasonlóan, egy ilyen ember nem tehet másképp, mint, hogy minden íz, minden szag egy fajta belső élénkséget hívjon benne elő. Nincs olyan szín, nincs olyan hang, ami nem mond semmit, hanem minden mond valamit, és minden úgy mond valamit, hogy az ember szükségét érzi, hogy belső mozdulattal válaszoljon rá – nem ítélettel, hanem belső mozdulattal, belső rezdüléssel. Röviden, az ember észreveszi, hogy az egész észleleti világ úgy nyilatkozik meg számára, amit nem tud másképp nevezni, mint, hogy akarát. Minden, amivel az észleleti világban találkozunk, áradó, működő akarát. Ezt jól meg kell értenünk, hogy aki magasabb szinten elsajátította az odaadottságot, mindenhol működő akaratot talál az észleleti világban. Ezért érthető az is, hogy milyen rosszul esik valakinek, aki csak kis mértékben is kifejlesztette az odaadottságot, ha valamilyen impertinens divat-színnel találkozik az utcán, mert nem tud másképp, mint élénk érzettel válaszolni mindenre, ami kint van. Mindig összeköttetésben áll az egész világgal egy akaraton keresztül, amit mindenben érez, érzékel. És így válik az, ami az észleleti világ, a legkülönbözőképpen differenciált akarát tengerévé. Ezzel egy fajta vastagságot is kap az, amit különben csak kiterjedésében érzékelünk. Mintha a dolgok felülete mögé látnánk és hallanánk, mindenhol halljuk az áradó akaratot. Megjegyzem azoknak, akik ismerik *Schopenhauert*, hogy Schopenhauer egyoldalúan, csak a hangok világában sejtette meg ezt a működő akaratot: ezért írja le a zenét úgy, mint differenciált akarati hatások világát. De valójában az odaadottságban lévő embernek az észleleti világban minden működő akarát.

Ha valaki megtanulta, hogy érezze az észleleti világban mindenhol működő akaratot, akkor tovább léphet előre. Akkor elhatolhat a mintegy az észleleti világ mögött meghúzódó titkokhoz, amik különben rejtve maradnak előtte.

Ahhoz, hogy megérthessük azt, ami most következik, először föl kell tennünk a kérdést: honnan tudunk egyáltalán valamit az észleleti világról? Nos, a válasz egyszerű: az érzékeinken keresztül; a fülünk segítségével tudunk a hangok világáról, a szemünk segítségével a színekről és formákról stb. Az érzékszerveinken keresztül tudunk az észleleti világról. Aki egyelőre hétköznapi módon áll szemben az észleleti világgal, az hatni engedi magára ezt a világot, és ítéletet hoz. Az odaadó ember először hagyja, hogy hasson rá az észleleti világ. De aztán érzi, ahogy működő akarat áramlik felé a dolgokból, ahogy mintegy együtt úszik a dolgokkal a működő akarat közös tengerén. Ha az ember érzi ezt a működő akaratot, akkor fejlődése mintegy önmagától tovább vezeti a következő szintre. Akkor ugyanis, mivel végig csinálta az előzetes szinteket; az összhang érzését a világ bölcsességével, az áhítatot, a csodálkozást, akkor, mivel ezek a szintek működnek az utoljára megtanult állapotban, az odaadottságban is, megtanulja, hogy étertestével is mintegy összenőjön a dolgokkal, az étertesttel, ami fizikai test mögött áll. A működő akaratban az ember először érzékszerveivel, vagyis a fizikai testtel nő össze a dolgokkal. De a fizikai szem mögött ott a szem éterteste és a fizikai fül mögött a fül éterteste. Az étertestünk teljesen átjár bennünket. Ahogy a fizikai test összenő a működő akarattal, ugyanúgy az étertest is össze tud nőni a dolgokkal. De azáltal, hogy az étertest összenő a dolgokkal, az ember egészen újfajta látásmódhoz jut. A világ ez által sokkal nagyobb mértékben változik meg, mint amennyiben megváltozott azáltal, hogy az észleleti látszattól eljutottunk a működő akarathoz. Ha étertestünkkel mintegy összenövünk a dolgokkal, ahogy ott állnak a világban és hatást gyakorolnak ránk, akkor nem tudjuk úgy hagyni a dolgokat képzeletünkben és fogalmainkban, amilyenek, hanem azáltal, hogy kapcsolatba lépünk velük, megváltoznak bennünk.

Vegyünk valakit, aki megjárta az odaadottság lelki hozzáállását, és lát, mondjuk, egy zöld, nedvdús növénylevelet, és ráirányítja lelki tekintetét. Akkor nem tudja úgy hagyni ezt a zöld, nedvdús levelet, hanem amikor nézi, érzi, hogy a levél túlnő önmagán. Érzi, hogy ebben a zöld, nedvdús levélben megvan a lehetőség, hogy valami egészen mássá váljék. Tudjuk, hogy ez a zöld növénylevél, ha magasra nő, színes viráglevél lesz belőle. Az egész növény tulajdonképpen átalakult levél. Ezt már Goethe természeti kutatásaiból is lehet tudni. Röviden, aki látja a levelet, látja rajta, hogy még nincs készen, hogy ki akar nőni magából, többet lát, mint amit a zöld levél mutat. Olyan mélyen megérinti a zöld levél, hogy olyasvalamit érez önmagában, mint sarjadó élet. Így nő össze a zöld növénylevéllel – és sarjadó életet érzékel. Tegyük fel azonban, hogy száraz fakérget lát, akkor nem tehet mást, mint, hogy a száraz fakéreggel nőjön össze, és ez által megérintse a halál hangulata. Kevesebbet lát a száraz fakéregben, mint ami valóságban látható. Aki csak az észlelhető külsőséget látja, az gyönyörködhet benne, de mindenesetre nem látja benne a zsugorodást, ami mintegy belehasít a lélekbe, nem látja a lelket átjáró halálgondolatot az elhalt fakéreg látványára.

Nincs olyan dolog a világban, amivel szemben az étertest összenövése a dologgal létre ne hívná a növekedés, keletkezés, sarjadás, vagy éppen az elmúlás, a bomlás érzését. Így látunk bele a dolgokba. Tegyük fel például, hogy egy ilyen odaadottságra képes ember, aki tovább neveli magát, valamilyen módon az emberi gégefőre irányítja érzékeit. Akkor az emberi gégefő, különös módon, úgy jelenik meg, mint olyan szerv, ami keletkezésének még egészen kezdetén van, ami előtt hatalmas jövő áll. És akkor – közvetlenül az által, amit a gégefő maga mond ki, mint a saját igazságát –, meglátja benne, hogy olyan, mint egy mag, nem olyan, mint egy gyümölcs vagy valami, ami elhervadt, hanem mint egy mag. És egyszer el kell jutni oda az emberiség fejlődésében – ezt abból lehet közvetlenül tudni, amit a gégefő mond ki –, hogy amíg most a gégefő csak az ember szavát hozza létre, egyszer majd teljesen átalakul olyanná, hogy magát

az embert szülje meg. A gégefő a jövő szerve a szülésre, a létrehozásra. Ahogy ma az ember a gégefő segítségével hozza létre szavát, úgy hordja magában a gégefő a lehetőséget, mint mag, ami oda fog fejlődni, hogy az egész embert fogja létrehozni, az átszellemült embert. A gégefő közvetlenül ezt mondja ki, ha engedjük, hogy elmondja, hogy micsoda. Más szervek viszont úgy jelennek meg, hogy látjuk, hogy már rég túljutottak horizontjukon; hogy látjuk, hogy a jövőben egyáltalán nem lesznek jelen az emberi szervezetben.

Az ilyen látásban közvetlenül jelenik meg valami, ami keletkezés vagy elhalás a jövőben. Sarjadó élet és hervadás, elhalás, ez a kettő váltakozik mindenben, ha eljutunk az éterest és a valóság világa összekapcsolására. Ez súlyos próbatételle válik az ember számára, ha kicsit még tovább jut. Mert minden úgy jelenik meg számára, hogy egyesekben érzi a keletkezést, a sarjadást, a növekedést; másokban a haldoklást. És ebből a két erőből nyilatkozik meg minden, amit az észleleti világ mögött látunk. Az okkultizmusban a keletkezés és elmúlás világának nevezik ezt, amire így rálátunk. Az észleleti világgal szemben tehát látjuk a keletkezés és elmúlás világát, és az, ami mögötte van, az a működő bölcsesség.

A működő akarat mögött a működő bölcsesség! Szándékosan mondom, hogy működő bölcsesség, mert az a bölcsesség, ami az ember fogalmaiban rejlik, általában nem működő, hanem gondolt bölcsesség. Az a bölcsesség, amit akkor sajátít el az ember, ha a működő akarat mögé lát, kapcsolatban van a dolgokkal, és uralkodik a dolgok birodalmában, ott, ahol bölcsesség működik, ahol kinyilatkoztatja hatásait, ahol valóban ott van. Ahol mondhatnánk, ahol visszahúzódik a valóságtól, ott jön létre a halál: ahol beleáramlik, ott van keletkezés, sarjadó, virágzó élet. Behatárolhatjuk a világot, amire itt rálátunk, és amit mintegy másodikként jellemezhetünk, és azt mondhatjuk: jelöljük először az észleleti világot *A*-val és a mögötte működő bölcsesség világát *B*-vel. Saját étertestünk szubsztanciája is utóbbiból van. Azt ugyanis, amit kint, mint működő bölcsességet látunk, azt saját étertestünkben látjuk. És saját fizikai testünkben sem csak azt látjuk, ami érzéki látszat, hanem a működő akaratot is, mert észleleti világunkban mindenhol látjuk a működő akaratot.

Igen, ez a különös: ha odaadott emberként találkozunk valakivel és ránézünk, akkor testének (arcának) színe nem csak egyszerűen pirosas vagy sárgás vagy zöldes, hanem rögtön mintegy összenövünk pirospozsgásosságával. Összenövünk valóságával, mindennel, ami benne él és működik, vagyis a pirospozsgásosság mögött látjuk a benne működő akaratot. Akiben megvan a ráhangolódás, hogy lássa a pirospozsgásosságot, azt fogja mondani, hogy csak a pirospozsgásos ember egészséges. Tehát magára az emberre is úgy tekintünk, hogy látjuk benne a működő akaratot, és azt mondhatjuk: fizikai testünk, amit az ábrán ezzel a körrel jelölünk, az *A* világból származik: a működő akarat világából – fizikai test! Étertestünk viszont, amit a második kör ábrázol, a működő bölcsesség világából, a *B* világból származik. Az ábrán így szemléltettük az összefüggést a kint kinyíló működő bölcsesség és saját étertestünk – és a működő akarat és saját fizikai testünk között.

Nos, a közönséges életben az embertől megvonták a hatalmat arra, hogy lássa ezeket az összefüggéseket. Ahogy felrajzoltuk, láthatják a közvetlen összefüggést a külső észleleti világ és fizikai testünk, valamint a működő bölcsesség és étertestünk között. Ezek összefüggések. De az ember nem tudja befolyásolni ezeket az összefüggéseket. Miért nem? Mert van ugyanis egy lehetőség, hogy gondolataink és egész ítéletekben töltött életünk nem annyira, mondjuk így, ártalmatlan a saját valóságunkra, mint a hétköznapban.

Jótejkony istenek gondoskodtak arról, hogy a hétköznapban, éber állapotban, gondolataink ne hassanak túlságosan rosszul saját valóságunkra. Megvonták tőlünk a hatalmat, amit gondolataink fizikai és étertestünkre különben kifejthetnének. Ha nem így lenne, nagyon rosszul állna a

világ helyzete. Ismét hangsúlyozom, ha a gondolataink tényleg azt jelentenék az emberek világában, amit igazában az istenek világában jelentenek, akkor az ember minden tévedése halálos folyamatokat indítana el belsejében, és hamar kiszáradna. Hát még egy hazugság! Ha az ember minden hazugsággal elégetné agya egy részét – ahogy lennie kellene, ha beavatkozna az igazság világába –, akkor meglátná, hogy meddig bírná az agya. Jótékony istenek vonták meg lelkünk-től a hatalmat éter- és fizikai testünk fölött. De ez nem lehet mindig így. Mert ha lelkünk-ből eredő erők soha semmilyen hatással sem lennének fizikai és étertestünkre, akkor nagyon hamar elfogynának a bennük levő erők, és nagyon rövid életűek lennének. Mert, mint a további előadásokban látni fogjuk, a lelkünkben vannak azok az erők, amiknek megint csak vissza kell folyniuk a fizikai és étertestbe, amikre utóbbinak szüksége van. Ezért bizonyos időkben erőknek kell áramolniuk lelkünk-ből az éter- és a fizikai testbe. Ez történik ugyanis éjszaka, amikor alszunk. Akkor az univerzumból az én és az asztrálest megkerülésével áramlanak azok az erők, amikre szükségünk van, hogy leküzdjük a fáradtságot. Valóban megvan ez az élő összefüggés az akarat és a bölcsesség világa, és fizikai és étertestünk között. Mert ezekbe a világokba tűnik el alvás közben az asztrálest és az én. Oda mennek be, és ott alkotnak vonzási központokat azoknak a szubsztanciáknak, amiknek most bele kell áramlaniuk a bölcsesség világából az étertestbe és a működő akarat világából a fizikai testbe. Ennek éjszaka kell történnie. Mert, ha az ember valóban tudatosan venne részt ebben a folyamatban, akkor láthatnánk, hogy nézne ki ez a beáramlás! Ha az ember általában tudatosan venne részt benne, összes tévedésével és bűnével, mindazzal, ami gonoszsgot elkövet a világban, akkor ugyancsak különös vevőkészülék lenne ezekhez az erőkhöz. Akkor borzalmas pusztítás keletkezne az éter- és a fizikai testben, azáltal, amit az ember énjéből és asztrálestéből hozzatenne ehhez az áramhoz, a működő bölcsesség és akarat világából az éter- és a fizikai testbe.

Erről is megint csak jótékony istenek gondoskodtak, hogy ne lehessünk tudatosan jelen, amikor éjszaka be kell áramlania a helyes erőnek a fizikai és az étertestbe. Ezek az istenek tompították le ugyanis az ember tudatát alvás közben, hogy az ember ne tehesse tönkre ezt a folyamatot gondolataival, amit kétségkívül megtenne, ha módjában állna. Ez az is, ami, ha gondosan állunk hozzá, a legtöbb fájdalmat okozza a megismerési úton való emelkedés során. A *Hogyan jutunk a magasabb világok megismerésére?* c. könyvben megtalálhatják, hogy bizonyos értelemben az éjszakai életet, az alvó életet hívjuk segítségül ahhoz, hogy fölemelkedjünk a külső valóságtól a magasabb valósághoz. Ha az ember elkezd átvilágítani az alvástudatot az imaginációk világából származó tudással, tapasztalatokkal, élményekkel, akkor valóban látnia kell, hogy mit kell tennie ahhoz, hogy kikapcsolja tudatából a fizikai és étertestre irányuló pusztítás összes forrását. Ez teszi szükségessé, hogy a magasabb világokba való emelkedés során teljesen pontosan ismerjük önmagunkat. Aki egészen pontosan ismeri önmagát, általában végez az önszeretettel. Az önszeretet mindenkiben megvan, aki nem ismeri önmagát, de legtöbbször befejeződik, amint elkezd az ember megismerni magát. Önbecsapás, ha valaki azt hiszi, hogy mentes az önszeretettől, az ember minden másnál jobban szereti önmagát – és ezen túl kell jutni ahhoz, hogy kikapcsolhassuk magunkat. Az emelkedés során valóban el kell jutnunk oda, hogy azt mondjuk magunknak: már így amilyen vagy, le kell küzdened magadat. Az odaadottsággal már sokat tettünk ezért. De az embernek egyáltalán nem kell szeretnie magát. Mindig meg kell tartanunk annak a lehetőséget, hogy úgy érezzük: told félre magad. Mert ha nem tudod félre tolni azt, amit különben szeretsz magadon, tévedéseidet, kicsinyességeidet, előítéleteidet, szimpátiáidat és antipátiáidat, akkor az emelkedés során belekeverednek a szellemi tisztánlátáshoz szükséges erőkbe a tévedéseid, kicsinyességeid és előítéleteid. Beáramlanak fizikai és étertestedbe; annyi tévedés és pusztító folyamat lép fel akkor. Amíg nem vagyunk tudatosak alvás közben, amíg nem tudunk fölemelkedni a szellemi tisztánlátás világába, addig jótékony istenek óvnak attól, hogy ezek az erők keveredhessenek a működő akarat és bölcsesség világából a fizikai és étertestünkbe áramló erőkkal. De ha fölemeljük tudatunkat a szellemi tisztánlátás világába, ak-

kor nem óvnak tovább az istenek – mert a védelem éppen abban áll, hogy megfosztanak tudatosságunktól – akkor magunknak kell mindent leküzdenünk, ami előítélet, szimpátia, antipátia stb. Ezt mind félre kell tolni. Mert ha még akkor is marad valami ragaszkodás a személyes dolgainkhoz, amikor a személyességből kilépve hozzuk meg ezt vagy azt az ítéletet, akkor mindez odavezet, hogy a magasabb világokba való törekvésünk megbetegíti fizikai és étertestünket.

Rendkívül fontos, hogy ezt világosan lássuk. Ezért válhat meggyőződésünk, hogy milyen jelentős az a körülmény, hogy az embertől megvonták a lehetőséget, hogy hétköznapi tudata bármi befolyást gyakorolhasson fizikai és étertestére, mert gondolatainknak, ahogy a fizikai és étertestben alkotjuk őket, semmi közük a valósághoz, hatástalanok, és ezért nem is hozhatnak döntéseket a valóságot illetően. Éjszaka viszont hozhatnak ilyen döntéseket. Minden téves gondolat pusztítást végezne a fizikai és étertesten. Akkor⁶ mindaz szemünk elé tárulna, amiről eddig szó volt. Az észleleti világ úgy jelenne meg, mint a működő akarat tengere, és mögötte feltűnne a világot alkotó bölcsesség, amint hullámokat vet ezen az akarat-tengeren, de úgy, hogy minden hullámcsapás a keletkezés és elmúlás, a születés és a halál folyamatait hívná létre. Ez az igazság világa, amibe így belelátunk, a működő akarat és a működő bölcsesség világa; utóbbi azonban a keletkezés és elmúlás, a folyamatos születés és folyamatos halál világa. Ez a mi világunk, és rendkívül fontos, hogy megismerjük. Akkor egyszer csak megismerjük, akkor elkezdünk lényeges eszközt találni az odaadottság egyre magasabb fokainak eléréséhez, mert összefonódva érezzük magunkat a folyamatos születéssel és folyamatos halállal. Ekkor tudja az ember: mindennel, amit tesz, valamilyen keletkezéssel és elmúlással áll kapcsolatban. És akkor nemcsak arra mondja, hogy jó, amit azért tart jónak, mert szimpatikus. Nem, most elkezd megérteni az ember, hogy a jó olyasvalami a világmindenségben, ami teremtő, ami a teremtés világát jelenti mindenhol. És a gonoszról mindenhol érzi az ember, hogy kiáramló romlás, pusztulás. Ez fontos átmenet egy új világnézethez, amiben az ember nem tudja másképp érezni a gonoszról, mint a halál világot járó fojtogató angyalát. A jóságot pedig, mint a kicsiben és nagyban folyamatosan történő világszületések teremtőjét. És aki megérti ezeket, annak földreng a sejtés a szellemtudomány irányából, hogy ha az ember elmélyíti spirituális világnézetét, világnézetét egyáltalán, akkor közvetlenül átérzi, hogy a jó és gonosz világa nemcsak az, aminek a maja világában nekünk tűnik, amiben ítélőképességünkkel állunk szemben a jóval és gonosszal, és nem találunk mást, mint ami szimpatikus és antipatikus. Nem, a jó világa a teremtés világa, és a gonosz a fojtogató angyal, amint kaszájával járja a világot. Minden gonosszággal a fojtogató angyal segítőjévé válunk, mi is kaszát ragadunk, és részt vállalunk a halál és romlás folyamataiban. Azok a fogalmak, amiket spirituális alapon fogadunk be, erősítik a lelkünket. Ez az erő, aminek a jelenkortól fogva be kell fogadnia az embert a jövő kulturális fejlődésébe, erre van szüksége az embernek. Eddig jótékony istenek gondoskodtak az emberről, de most eljött az ötödik Atlantisz utáni kor ideje, amiben az embernek többé-kevésbé saját kezébe kell vennie sorsát, a döntést jó és a gonosz fölött. Ehhez fontos tudnunk, hogy mit jelent a jó mint teremtő, és a gonosz mint halált hozó princípium.

⁶ Ez az „akkor“ minden bizonnyal arra vonatkozik, hogy ha az ember magasabb megismerésre jut. Ez – mint korábban láttuk – nem jelent pusztítást a fizikai és az étertestben, csak, ha nem megfelelő módon jön létre

